

Iconografische classificatiesystemen

De meest gebruikte iconografische classificatiesystemen zijn **Iconclass** en **Joconde**

<http://www.iconclass.nl>

<http://www.culture.gouv.fr/documentation/joconde/fr/partenaires/AIDEMUSEES/repr.rtf>

Voor het toekennen van iconografische trefwoorden raden we ook de richtlijnen van de **Vlaamse Kunstcollectie** aan. Die vindt u hieronder na de bespreking van de iconografische thema's.

Grote iconografische thema's/titels/figuren

Deze lijst is niet exhaustief. Ze biedt een chronologische voorstelling van religieuze thema's en een alfabetische voorstelling van mythologische figuren en gebeurtenissen. Ze is gebaseerd op:

- James Hall, *Hall's iconografisch handboek: onderwerpen, symbolen en motieven in de beeldende kunst*, Leiden 1996.

- Willibrordbijbel

Religieuze themata chronologisch

Voor de komst van de Messias

Val van de opstandige engelen

Verdrijving uit het paradijs

Kaïn en Abel

 Kaïn slaat Abel dood

Noach

 De Zondvloed

 De dronkenschap van Noach

Toren van Babel

Lot

 De vernietiging van Sodom en Gomorra

 Lot dronken gevoerd door zijn dochters

Abraham verdrijft Hagar en Ismaël

Jakobs ladder

Jozef naar Egypte verkocht

Potifars vrouw

Mozes

 Mozes wordt gevonden

 De brandende braamstruik

 De doortocht door de Rode Zee

 Het manna

 Mozes slaat water uit de rots

 Mozes ontvangt de tafelen der wet

 De koperen slang

Gideons vlies

Oordeel van Salomo

Elia gevoed door raven

Elia en de weduwe van Sarefat

Judit en Holofernes
Boom van Jesse
Daniël in de leeuwekuil
Susanna en de ouderlingen (niet bij Hall vermeld)

Het leven van Maria

De ontmoeting bij de Gouden Poort
Geboorte van Maria
Opvoeding van Maria
Presentatie van Maria
Huwelijk van Maria
Jozefs roede in bloei
Jozefs droom
Annunciatie
Visitatie
Dood van Maria
Kroning van Maria
Hemelvaart van Maria
Zeven Smarten van Maria
Zeven Vreugden van Maria

Christus' jeugdijaren

Aanbidding door de herders
Aanbidding door de Wijzen
Besnijdenis van Christus
Presentatie in de tempel (Simeon en Hanna)
Kindermoord in Betlehem
Vlucht naar Egypte
De rust tijdens de vlucht
Twaalfjarige Jezus in de tempel
Johannes de Doper
 Johannes de Doper in de woestijn
 Johannes predikt tot de menigte
 De maaltijd van Herodes/De dans van Salome
 De onthoofding van Johannes de Doper
 Salome brengt Herodias het hoofd van Johannes de Doper
Doopsel van Christus
Verzoeking in de woestijn
Terugkeer uit Egypte

Christus' openbaar leven

Bruiloft te Kana
Wonderbare visvangst
Christus te gast bij Simon de Farizeeër
Wonderbare spijziging
Transfiguratie
Barmhartige Samaritaan
Christus in het huis van Marta en Maria
Opwekking van Lazarus
Verloren zoon

Christus zegent de kinderen
Intocht in Jeruzalem
Verdrijving van de wisselaars uit de tempel
Penningske van de weduwe

Christus' passie

Laatste Avondmaal
Jezus in Getsemane
Gevangenneming van Christus
Judas' berouw
Ecce Homo
Doornenkroning
Bespotting van Christus
Geseling van Christus
Kruisdraging
Kruisoprichting
Kruisiging
Kruisafneming
Bewening (om de onmiddellijk op de Kruisafneming volgende scène aan te duiden, waarin het lichaam van Christus, uitgestrekt op de grond of op een altaarachtig blok steen, wordt omringd door rouwenden, deze scène is algemeen verhalend van karakter.
Piëta (beperkt zich tot een meer devotieel aspect van het thema, gewoonlijk de treurende Maria alleen met het lichaam van haar zoon)
Graflegging
Heilige vrouwen bij het graf
Noli me tangere
Emmaüsgangers (= proloog op Maaltijd in Emmaüs)
Maaltijd in Emmaüs
Hemelvaart
Afdaling in het voorgeborchte

De apostelen

Johannes
Johannes wordt als martelaar ondergedompeld in een ketel met kokende olie
Johannes schrijft op het eiland Patmos zijn Openbaring
Lucas schildert Maria
De roeping van Matteüs
De bekering van Paulus
Petrus
De roeping van Petrus en Andreas
Petrus ontvangt de sleutels
De voetwassing
Jezus door Petrus verloochend
Petrus' berouw
De bevrijding van Petrus
Domine, quo vadis?
De kruisiging van Petrus
Tomas
Het ongeloof van Tomas

Uitstorting van de heilige Geest

Algemeen

Allerheiligenvoorstelling

Heilige Drievuldigheid

Heilige Maagschap

Laatste Oordeel

Maria en Kind met heiligen en/of engelen en stichters

Maria van de Rozenkrans/Het visioen van de heilige Dominicus

Maiestas Domini (Christus op wereldbol en symbolen van de vier evangelisten)

Man van Smarten (devotionele, niet verhalende beeltenis van Christus waar de vijf wonden en (al dan niet) de passiewerktuigen).

Maria en Kind met heiligen en/of engelen en stichters

Maria van de Rozenkrans/Het visioen van de heilige Dominicus

Salvator Mundi (Christus met rijksappel met kruis en zegenend gebaar)

Werken van Barmhartigheid

Zeven sacramenten

Mythologische figuren en gebeurtenissen (alfabetisch)

Achilles

Actaeon

Adonis

Aeneas:

Aeneas redt zijn vader uit het brandende Troje

Dido's feestmaal

Agamemnon

Alexander de Grote

Het temmen van Bucephalus

Alexander hakt de gordiaanse knoop door

De familie van Darius voor Alexander

Alexander bij het lichaam van Darius

Amazonenslag

Amor

Amor en Psyche

Antiope

Apelles schildert Campaspe

Apollo

Apollo in de smidse van Vulcanus

Apollo en de Muzen

Apollo en Marsyas

Het oordeel van Midas

Apollo en Mercurius

Apollo en Daphne

Arcadië

Atalanta en Hippomenes

Aurora

Bacchus

De triomftocht van Bacchus

Caritas Romana
Constantijn de Grote
 De droom van Constantijn
 De slag bij de Pons Milvius
Daedalus
Danaë
Diana
 Diana als jageres
 Diana en Actaeon
Erminia en de schaapherders
Galatea
Ganymedes
Granida en Daifilo
Helena van Troje
 De roof van Helena
Hercules
 De twaalf werken
 De Nemeïsche leeuw
 De hydra van Lerna
 Het Arcadische hert
 Het zwijn van Erymanthus
 De Augiasstal
 De Stymphalische vogels
 De Stier van Kreta
 De paarden van Diomedes
 De gordel van Hippolyte
 De runderen van Geryon
 De gouden appels van de Hesperiden
 Cerberus
 Hercules rust uit van zijn werken
Hermaphroditus
Hero en Leander
Homerus (Ilias – Odyssee)
Hoorn des overvloeds
Horatius Cocles
Hyacinthus (geliefde van Apollo)
Icarus
 De val van Icarus
Iphigenia
Juno
Jupiter
Maaltijd van de goden
Meleager
 De Caledonische jacht
Mercurius
 Mercurius en Argus
Minerva
Minerva en de Muzen
Mucius Scaevola
Muzen

Clio (geschiedenis)
 Euterpe (muziek, lyriek)
 Thalia (blijspel, herderspoëzie)
 Melpomene (treurspel)
 Terpsichore (zang en dans)
 Erato (lyriek en liefdespoëzie)
 Urania (astronomie)
 Calliope (epiek)
 Polyhymnia (hymnen of lofzangen)

Narcissus en Echo
 Narrenschip
 Neptunus
 Odysseus
 Oedipus
 Ontdekking van de tekenkunst
 Oordeel van Cambyses
 Oordeel van Paris
 Orpheus
 Orpheus betovert de dieren met zijn muziek
 Orpheus in de onderwereld

Parnassus
 Pegasus
 Perseus en Andromeda
 Philemon en Baucis
 Roof van de dochter van Leucippus
 Roof van de Sabijnse Maagden
 Roof van Europa
 Roof van Proserpina
 Sater
 Venus met saters
 De sater en de boer

Saturnus verslindt zijn kinderen
 De edelmoedigheid van Scipio

Sibille
 Perzische Sibille
 Libische Sibille
 Sibille van Erythrae
 Sibille van Cumae
 Sibille van Samos
 Cimmerische Sibille
 Europese Sibille
 Tiburtijnse Sibille
 Delfische Sibille
 Hellespontische Sibille
 Frygische Sibille
 De Tiburtijnse Sibille en keizer Augustus

Silenus
 De triomf van Silenus

Venus
 Sine Cerere et Libero friget Venus

Venus in de smidse van Vulcanus
Zeven Vrije Kunsten
Grammatica
Logica
Retorica
Meetkunde
Rekenkunde
Astronomie
Muziek

Richtlijnen voor toekenning van voorstellingstrefwoorden

De voorstellingstrefwoorden op de vlaamsekunstcollectie-website (<http://www.vlaamsekunstcollectie.be>) zijn grotendeels (14) ontleend aan de Nederlandse Art & Architecture Thesaurus. Dit is een internationaal aanvaarde standaard die een uniforme terminologie voor inhoudelijk ontsluiting biedt.

Abstract: Te gebruiken voor de stroming in de 20ste-eeuwse beeldende kunst die gericht is op het afstand nemen van de zichtbare werkelijkheid.

Fantastische kunst: Is de aanduiding van een kunstgenre, zoals bijvoorbeeld ook etnische kunst, figuratieve kunst ... Bij toekenning ook aandacht voor de intentie van de kunstenaar, vb. Tytgat, Oosters verhaal; Magritte, L'attentat, Delvaux, Sérénité.

Historiestukken: Schilderingen met verhalende voorstellingen, waarin meerdere personen een rol spelen; vooral die in academische stijl en met onderwerpen die van een hoge moraal getuigen; veel vervaardigd van de 17de tot de 19de eeuw.

Portretten: Voorstellingen van personen. Denkbeeldige of mythologische figuren gelden niet als portret wel als figuurvoorstelling.

Stillevens: Afbeeldingen waarin de nadruk ligt op de weergave van levenloze voorwerpen, in tegenstelling tot de kunst waarin zulke voorwerpen ondergeschikte elementen in een compositie zijn. De term wordt in het algemeen gebruikt voor voorstellingen van vruchten, bloemen, vlees of dode prooidieren, kruiken, eetgerei en andere voorwerpen, waaronder ook schedels, kandelaars en zandlopers, op bepaalde wijze gerangschikt op een tafel. Het onderwerp werd uitgewerkt door enkele 16de-eeuwse Italiaanse schilders en in hoge mate verfijnd in de 17de-eeuwse Nederlandse schilderkunst waar de kenmerken van vorm, kleur, materiaal en compositie werden gewaardeerd en de beelden vooral werden gebruikt om een allegorische boodschap over te brengen.

Zelfportretten: Kunstwerken waarin de kunstenaar een gelijkenis van zichzelf scheidt.

Diervoorstellingen: Deze term bestaat niet in AAT, maar volgt dezelfde definitie als figuurvoorstellingen (zie infra), d. i. beeldende werken waarin dieren de hoofdvoorstelling vormen, (levende) dieren zijn het hoofdmotief.

In AAT wel dierenschilderingen: Schilderingen waarop het belangrijkste onderwerp een dier is, meestal een hond, paard of ander gezelschapsdier, een stuk vee of een exotisch wild dier.

Figuurvoorstellingen: Beeldende werken waarin mensen de hoofdvoorstelling vormen. Voor taferelen in een context van het dagdagelijks leven in 20ste eeuw worden niet genrestukken (zie infra), wel ‘figuurvoorstellingen’ gebruikt. Vb. Brusselmans, Wasvrouw, ...

Interieurs: Voorstellingen van een gebouw, huis of vertrek van binnen, bepaaldelijk met de aankleding, stoffering en meubilering. Ook gebruikt voor ‘binnenhuisjes’.

Religieuze voorstellingen: Deze term is niet aanwezig in AAT. Voorstel definitie: Beeldende werken waar hoofdmotief geïnspireerd is op religieuze teksten: de bijbel (zowel oud als nieuw testament), de apocriefe geschriften, martyrologia, Biblia pauperum, Bibles moralisés, stichtelijke literatuur, liturgische teksten. In AAT wel religieuze kunst met als definitie: in brede zin te gebruiken voor kunst waarmee religieuze thema’s (zie teksten hierboven) worden uitgebeeld en voor kunst die in de eredienst wordt gebruikt.

Symboliek: Is overkoepelde term die allegorie, getallensymboliek, religieuze symboliek en symbolische kleur omvat.

Dorpsgezichten: Beeldende werken waarvan de hoofdvoorstelling een dorp is.

Genrestukken: Schilderijen die situaties of gebeurtenissen uit het leven van alledag verbeelden. Vooral van toepassing voor werken uit de 17de tot de 19de eeuw. Voor taferelen in een context van het dagdagelijks leven uit de 20ste eeuw wordt ‘figuurvoorstellingen’ gebruikt. Vb. Brusselmans, Wasvrouw, ...

Landschappen: Beeldende werken waarvan de hoofdvoorstelling de landelijke omgeving is.

Stadsgezichten: Beeldende werken waarvan de hoofdvoorstelling een stad is.

Zeegezichten: Beeldende werken met als hoofdvoorstelling de zee. Gebruik ‘Landschappen’ als kleine waterpartijen omgeven door land zijn afgebeeld.

Door de Vlaamse Kunstcollectie toegevoegde trefwoorden:

Allegorie: Zinnebeeldige voorstelling, symbolische voorstelling van een idee of een ander abstract begrip in de kunst.

Mythologie: Voorstelling van mythologische gebeurtenissen/figuren.

Heraldiek: Voor familie-, stadswapens enz. inclusief hun afbeelding en gebruik.

Topografie: Wordt gebruikt voor de kunst of toepassing van het nauwkeurig grafisch weergeven van de natuurlijke en door de mens gemaakte landschapselementen van een specifiek verstedelijkt gebied, stuk land of andere plaats, met name om hun ligging ten opzichte van elkaar en hun hoogte te laten zien. Inclusief cartografie.